

Copyright © 2011 Tanja Janković
 Copyright © 2011 ovog izdanja, LAGUNA

Sadržaj

Armida	7
Lov na teroriste na dan Đinđićevog ubistva.....	35
Nesuđene špijunke	51
Nosite se, odoh ja u Bondstil!.....	59
Cimerke, marinci i pobjeda nad strašnim Terijem ili kako je Dijana zamalo prešla na vudu magiju..	73
Sloboda (s)kretanja	89
Drug Suki i nesreća s autobusom.....	107
Srpsko-američko-srpska (ne)prijateljstva.....	123
Nemoguća misija.....	149
<i>O autorki</i>	187

ARMIDA

Armida i Dijana su godinu dana živele zajedno. Bile su cimerke i postale su veoma bliske, ona Albanka, muslimanka, iz Tirane, Dijana Srpkinja, pravoslavka iz Srbije, poreklom s Kosova po maminoj liniji.

Došle su u Bondstil sa različitih strana. Armida iz Kukeša u Albaniji, gde je radila kao prevodilac u vojnom kampu u kojem su britanski i američki vojnici i oficiri obučavali teroriste iz takozvane OVK, a Dijana iz Bujanovca, iz Međunarodnog pres centra Koordinacionog centra srpske vlade. Armida se na Kosovu zaljubila u momka koji je bio polu-Srbin, polu-Makedonac iz Kumanova, a Dijana je našla dečka, Makedonca iz Skoplja, dok je potajno patila za Adrianom, Albancem iz Njujorka. Armida je bila prva i jedina kojoj je Dijana poverila da prema Adrianu oseća nešto više od drugarstva. Zauzvrat, Dijana je noćima sedela s njom dok je plakala zato što ju je dečko ostavio uz obrazloženje da ne mogu biti zajedno jer je ona Albanka, i da njegova porodica to nikako ne bi prihvatila. Danima je bila u depresiji i nije vredelo što je

Dijana milion puta ponavljala da je takav muškarac i ne zaslužuje i da joj ne treba neko ko nije u stanju da se suprotstavi okolini i glupim predrasudama. Nije spavala, nije jela, nije registrovala signale iz spoljašnjeg sveta. Jezivo je izgledala. Toliko da je Dijana uradila nešto zbog čega se i danas kaje. Otišla je da razgovara s njim. I nije mogla da poveruje šta je čula.

„Ma, koji je tebi đavo, šta si utripovala, ja nikada nisam bio u vezi s njom. Kako si uopšte mogla da pomisliš da bih ja bio u vezi s jednom Šiptarkom?“ Zanemela od šoka i nije ništa odgovorila, što je on najverovatnije protumačio kao odobravanje, pa je nastavio: „To što sam ponekad spavao s njom bilo je više zato da im pokažem kako mi možemo da j... njihove žene, nego što mi se sviđala...“

Dijani je sva krv otišla pravo u glavu i, kad god se toga seti, razume sve koji kažu „ubio sam u afektu“. Da je imala neko oružje, mogla je da ga ubije, a tek kasnije da razmisli da li da se kaje. Bila bi laž da to tvrdi sa stopostotnom sigurnošću. Ruka joj je sama poletela i našla se na njegovom obrazu. Nije očekivao da će mu razvaliti šamarčinu i to zbog „jedne Šiptarke koju je kresnuo kako bi pokazao koliki je frajer“.

„Slušaj me dobro, đubre jedno, drži se dalje od nje, inače ćeš imati posla sa mnom. Tvoje prvo odsustvo, moglo bi da bude i tvoj poslednji odlazak odavde, jer ću ti namestiti da te pregazi brzi voz i onda ne samo da više nikada nećeš j..., nego ćeš celog života kupovati iz fotelje!“

Pošto su se par puta pre ovog incidenta sreli u nekim škopskim kafićima i pošto je znao da Dijana ima prijatelje na svim nivoima, od intelektualaca do

kriminalaca, znala je da je vrlo ozbiljno shvatio njene pretnje. Iako je prezirala nasilje bilo koje vrste, i sada, mnogo godina posle toga, bilo joj je žao što nije muško i što nije fizički jača od njega, jer bi ga tako prebila da bi je se sećao celog života. Okrenula se i otišla. Nikada Armidi nije rekla da je pričala s njim, niti kako se sve završilo. Nije htela da je dodatno povredi. Probala je da joj odvuče misli od njega tako što je forsirala izlaske. Nije bilo vikenda da njih dve nisu bile u nekom klubu ili na žurci. Uopšte nije bilo bitno da li je to bila Priština, Skoplje ili neko srpsko selo gde su gostovali pevači iz Beograda. Bilo je važno da je muzika glasna, da može da se đuska i da ima mnogo ljudi i alkohola. Ponekad bi im se u Skoplju i u srpskim enklavama pridružio Dijanin tadašnji dečko, dok su šiptarske diskoteke u Prištini uglavnom obilazile same ili s nekim od stranaca s kojima su se družile. Znala je da mora da joj ga izbije iz glave. Pričala je o njemu najgadnije stvari, ali nije vredelo, Armida je uvek nalazila način da ga opravda, svaku manu koju bi mu Dijana našla ona je, na samo sebi svojstven način, predstavljala kao simpatičan nedostatak. Na kraju je Dijana digla ruke. Izgleda da je ljubav zaista slepa. Molila je Boga da se Armida zaljubi u nekog drugog i da je prođe opsednutost. Smišljala je kako da je oraspoloži i otrgne od sumornih misli, ali izgleda da se u životu neretko stvari dešavaju u nizu. Jedna nesreća nikada ne ostaje usamljena. Tako je bilo i s Dijaninom najboljom drugaricom. Najpre je doživela krah na ljubavnom polju, onda su javili da se njenoj mami koja je bila bolesna od kancera stanje pogoršalo, zatim su njihovi pretpostavljeni na sastanku

svih prevodilaca u kampu objavili da se zbog smanjenja broja američkih vojnika na Kosovu smanjuje i potreba za prevodiocima i da će u narednih mesec dana nakon evaluacije objaviti spisak prekobrojnih. Posle tog sastanka, bila je mnogo uznemirena.

„Znaš, Dijana, užasno brinem šta će biti s mojom porodicom ako ostanem bez posla“, bila je na ivici suza.

„Nema šanse da ti budeš na spisku, ti si ovde od prvog dana. Radila si sa svim jedinicama, bila si čak prevodilac visokim oficirima, iako nemaš američko državljanstvo, i nikada nisi napravila nikakvu grešku, ako se izuzme to što ponekad zakasniš ili se posvađaš sa vojnicima kada nisu u pravu, ali Bože moj, pa svi to radimo.“

Dijana je zaista verovala da bezrazložno brine, ali ona je bila očajna. Te noći su dugo ostale budne i tada je prvi put pričala o nevoljama u kojima se našla njena porodica nakon nemira u Albaniji 1996/97. Armidini roditelji su bili intelektualci. Otac je bio ekonomista, radio je u nekoj državnoj firmi, a mama nastavnica. Od njihovih plata i bakine penzije živeli su skromno ali pristojno. Ona i sestra su studirale i povremeno davale časove jezika kako bi dopunile kućni budžet. Onda su se pojavile takozvane „piramidalne banke“. Nije bilo potrebno da išta dalje objašnjava.

Dijana se setila Dafine i Jezde i na hiljade prevarenih ljudi u Srbiji. Postojalo je čak i udruženje prevarenih građana, pa i politička stranka, devizne štediša, a o novinskim tekstovima o ljudima koji su izvršavali samoubistva, jer su preko noći ostali bez ičega uloživši

sve u *Dafiment* i *Jugoskandik*, a kasnije i u Slobine državne banke, mogla je knjiga da se napiše. Dijana je shvatila iz njene priče da je i Albanija imala svoje Jezdu i Dafinu koji su u saradnji s državom ojadili lakoverne građane. Ni sada, nakon više od deset godina, nije mogla da razume kako je neko mogao da poveruje da je kamata na štednju od petnaest ili dvadeset odsto u tom trenutku bila realna, kako nikome nije bilo sumnjivo i kako se kod ljudi ispoljila takva pohlepa za brzom zaradom koja im je zaslepila zdrav razum. Možda je baš taj socijalni momenat bio odlučujući, jer neki psiholozi i stručnjaci od kojih je tražila objašnjenje kažu da svaka ekonomska kriza podstiče hazarderski duh u ljudima, koliko god bili inteligentni, obrazovani i svesni. Pod socijalnim pritiskom i pred nemaštinom u koju ih je država gurala, ljudi su gubili razum i bilo je najvažnije ne osiromašiti, a dešavalo se upravo to. Preko noći gubili su sve, od porodičnog nasledstva i teškom mukom i od poštenog rada stečene uštedevine do kuća i stanova koje su prodavali kako bi udvostručili ili čak utrostručili novac i obezbedili sebi i svojim porodicama sigurniju budućnost.

Jedna od takvih priča bila je i priča porodice Dijanine drugarice iz Albanije. Prodali su stan u kome su živeli i novac oročili u jednoj od piramidalnih banaka. Planirali su da nakon godinu dana podstanarskog života kupe novi stan, a novac od kamate ulože u Armidino i Arlindino usavršavanje na nekom od italijanskih ili američkih univerziteta, jer je Armida studirala engleski, a njena mlađa sestra Arlinda italijanski. Njihova banka je, poput svih drugih, posle šest meseci proglasila stečaj, novac su izgubili, navodni vlasnici pobegli su iz

zemlje s novcem, vlada je pala, a u državi je izbila revolucija. Armidina porodica, kao i mnoge druge, ostala je bez igde ičeg, bez krova nad glavom, a oba roditelja bez posla i sredstava za život. Majka je otišla u Italiju da radi kao negovateljica kod neke stare i bolesne bake i sve ih je izdržavala od novca koji je tamo zarađivala. Armida je završila fakultet, ali nije mogla da nađe posao. Davala je časove deci imućnijih roditelja, ali to što bi zaradila nije bilo dovoljno ni za nju samu. „Trčala bih nedelju dana, svaki dan, s jednog na drugi kraj Tirane i trpela uvrede, hirove i šikaniranja bogate, lenje i razmažene dece, da bih na kraju nedelje dobila honorar od desetak dolara“, pričala je kroz suze, pokušavajući da objasni koliko njenoj porodici znači plata koju ona zarađuje u Bondstilu. U međuvremenu, njena mama se razbolela i nije mogla više da radi, a Arlinda je dobila stipendiju i otišla u Italiju na školovanje. Iako je ova imala stipendiju koja joj je pokrivala troškove smeštaja i hrane, Armida je pomagala i sestru.

Dugo nakon razgovora te noći Dijana se okretala u krevetu, ne mogavši oka da sklopi. Bili su to retki trenuci kada bi sebi priznala da je razmažena i da ponekad zaista preteruje insistirajući na tome da je, kada ga ima, njen problem najveći i najvažniji i da svi moraju ozbiljno da se posvete njegovom rešavanju. A obično je to neka glupa sitnica koja u poređenju s pravim životnim problemima njene drugarice izgleda zaista smešno.

Tog jutra, pre odlaska u jedinicu, Dijana je svratila do barake gde su bile kancelarije njihovih šefova iz prevodilačke kompanije. Teri, njihov glavni supervisor, bio je iznenađen kada ju je video jer je znao da ne

voli tamo da se vrzma. „Hej, Vilidžeru, otkud ti ovde u cik zore?“, aludirao je na njeno neprestano gundanje kada je morala da ustane rano ujutru kako bi išla na misiju s vojnicima i neprestane pritužbe na „nenormalno“ radno vreme od osam sati ujutru. A „Vilidžer“ je bio nadimak kojim ju je oslovljavao samo Teri, jer je jednom bio prisutan kada se raspravljala s jednim od prevodilaca koji je imao američko državljanstvo. Tada se toliko iznervirala da je nekoliko puta ponovila da je, bez obzira što je deset godina živeo u Njujorku, ostao seljačina iz bosanskih gudura. Iako su se prepirali na srpskom, Teri je primetio da je rasprava žučna i pitao Dijanu šta je to „seljačina“. U tom trenutku nije mogla da se seti adekvatnog prevoda, niti je imala vremena i živaca da mu objašnjava, pa je jednostavno odgovorila, „vilidžer“, tj. osoba koja živi na selu. Neko mu je posle objasnio da je u Dijaninom kontekstu reč „seljačina“ bila uvreda, a s obzirom na to da ga je osoba koju je nazvala seljačinom nervirala, čitava stvar mu se dopala i čak mu bila simpatična. Kasnije je saznala da je dotična „seljačina“ tražila da ona bude kažnjena zbog uvrede, pokušavajući da predstavi da ga je uvredila zato što je musliman. „Ma, to su gluposti, rekla sam ti da vilidžeri žive na selu. Tu nema ničeg lošeg, pa i ja sam živela u Šilovu, tako da i on meni može da kaže da sam vilidžer, ali on je glup i nije se toga setio“, bio je njen odgovor, a Teri je pukao od smeha i od tada ju je stalno zvao „Vilidžer“. Međutim, tog jutra Dijani nije bilo do šale.

„Ćao, Teri, htela bih da razgovaram nasamo s tobom, ako imaš par minuta“, bila je ozbiljna.

„Okej, izvoli“, otvorio je vrata svoje kancelarije i džentlmenki je propustio da uđe.

„Slušaj, stvar je jako ozbiljna i zato sam došla da razgovaram s tobom. Nadam se da ćeš razumeti, jer koliko god da te se svi boje i pričaju da si bezdušan, znam da se ispod te grube spoljašnosti krije dobra osoba“, pravila je uvod. Prekinuo ju je, grubo, kao i uvek:

„Skrati, i odmah reci šta ti treba?“

„Meni ništa, u pitanju je Armida.“

„Šta je s njom?“ Dijana je znala da Teri ne podnosi Armidu. Mislio je da je neodgovorna prema poslu, da samo razmišlja o farbama za kosu i momcima i da isuviše brblja. Jednom je to i rekao, na šta je Dijana reagovala i branila svoju prijateljicu, bez obzira što je u pitanju bio „veliki, strašni Teri“.

„Slušaj, znam da se pravi spisak prevodilaca koji će biti otpušteni i da je oko pedeset ljudi na tom spisku. Znam da je svima potreban posao, jer svima trebaju pare. Konačno, niko od nas nije ovde zato što mnogo voli Terija, poručnika Džejmsa ili Dijanu, nego smo svi, uključujući i tebe, došli u ovu nedodiju da bismo zaradili novac, ali razlika je u tome što je novac nekome više, a nekome manje potreban“, opet je u širokom luku krenula ka poenti priče.

„Rekao sam ti da skратиš i kažeš šta konkretno hoćeš od mene?“

„U redu! Htela sam da unapred ponudim rešenje. Ukoliko je Armida na tom spisku za otpuštanje, molim te da je zameniš mnome. Ja svoju platu trošim isključivo na sebe, a ona od ovoga izdržava porodicu i plaća lečenje teško bolesne majke“, glas joj je podrhtavao a u uglovima očiju skupljale su se suze. Osećala je da će, ako izgovori samo još jednu reč, briznuti u

plač. Bila je pod utiskom priče koju je čula prošle noći i bila mu je zahvalna što ju je u tom trenutku prekinuo.

„Lepo od tebe što brineš o drugima, ali mislim da si previdela jednu sitnicu, a to je da si ti prevodilac za srpski jezik koji ne govori albanski, dok je tvoja drugarica prevodilac za albanski koji ne zna ni reč srpskog, tako da je nemoguće zameniti vas. I još nešto, evaluacije rade jedinice za koje radite i šalju ih nama, a mi vas na osnovu njihovih ocena rangiramo i pravimo spisak, tako da mislim da ne mogu baš mnogo da ti pomognem. A do objavljivanja spiska ima još mesec dana.“

Po tonu kojim je izgovorio poslednju rečenicu, znala je da je razgovor završen. Pozdravili su se i otišla je. Probala je. Uradila je sve što je bilo do nje. Nadala se da će ga njena priča o Armidinoj teškoj situaciji bar malo ganuti i da će imati u vidu to što mu je ispričala kada bude pravio spisak. Znala je da je priča o jedinicama koje odlučuju o sudbini prevodilaca „pranje ruku“ od odgovornosti i da je poslednja ipak njegova.

U međuvremenu, odlučila je da Armidu iznenadi putovanjem u Srbiju. Za godinu dana života sa Dijanom, Armida je naučila mnogo o Srbima i Srbiji. Dijana joj je pričala o Vranju u kome je rođena i odrasla, ali i o Beogradu koji obožava. Detaljno joj je opisivala Zlatibor u koji je zaljubljena odmalena i za koji je vezuju uspomene na bezbrižne dane detinjstva i porodične odlaske na letovanje i zimovanja i, kasnije, na jednu veliku ljubav, za koju i dan-danas misli da je bila šansa koju je prokockala.

Sela je za kompjuter i napisala mejl Ministarstvu spoljnih poslova. Pitala je šta je potrebno od dokumentacije za turističku vizu albanskom državljaninu

koji namerava da poseti Srbiju. Bili su ažurni. Odgovor je dobila brzo, ali joj je pozlilo od spiska dokumentacije koju je trebalo pribaviti i podneti. Bilo joj je žao što nije sačuvala taj mejl. Tražili su joj pozivno pismo u kome je trebalo navesti razlog Armidine posete, adresu na kojoj će biti tokom posete, kao i sve ostale adrese na kojima će boraviti. Tražili su neke silne potvrde o tome gde Dijana radi, dokaze o primanjima, overene izvode iz banke i još mnoštvo stvari. Kod trećeg pasusa, u kome se detaljno objašnjavalo da sve to treba da bude overeno u sudu, Dijana je odustala od namere da predloži Armidi da aplicira za vizu. Postojala je još jedna mogućnost, a to je da bez vize preko administrativnog prelaza uđe u Srbiju. Odlučila se za tu varijantu. Kada je Armidi kasnije tog popodneva saopštila da sledećeg vikenda idu u Srbiju, sreći Albanke nije bilo kraja. Kako se približavao petak, postajala je sve nervoznija.

„Jesi li sigurna da nećeš imati problem zato što sam Albanka?“, pitala je. ozbiljno zabrinuta.

„Problem mogu imati samo oni kojima to bude smetalo. Jesi li ti normalna? Milion puta sam ti ispričala da sam odrasla u porodici u kojoj se ljudi dele isključivo na dobre i loše. Nikada nam nije bilo važno koje je ko nacionalnosti i vere, da li je bogat ili siromašan, da li je direktor ili običan radnik. To je jadno, deliti ljude tako, i prema tim kriterijumima birati društvo.“

„Ma, znam, ali znaš šta mi je tata rekao pre neki dan, kada sam mu rekla da ću ići u Srbiju kod tvojih? Upozorio me da ipak ne ističem da sam iz Albanije, da pričam engleski i ne komentarišem ništa o Slobodanu Miloševiću.“

Ovo poslednje bilo je najsmušnije. Kada ju je pitala da objasni kakve veze ima Milošević s njihovim predstojećim putovanjem, Armida nije imala pojma. Rekla je da je njen otac jednom kada je kod kuće pričala o Dijani pitao šta ona misli o Slobodanu Miloševiću i da mu je tada odgovorila da Dijana nikada nije konkretno rekla šta o njemu misli, ali da je iz priče zaključila da najverovatnije nema neko pozitivno mišljenje. Dijani je bio užasno simpatičan taj Armidin odgovor. O Miloševiću nije pričala jer nije došao na red. Nisu ni stigle do novije istorije. Bavile su se ljubavnim problemima, pričale o putovanjima, muzici, knjigama, o istoriji koja je sezala mnogo dalje od Miloševića. O porodici, mami, tati, bakama i dedama, psima, prijateljima i bivšim momcima pričala je uglavnom Dijana. Armida je bila ta koja je strpljivo slušala. Nije bila zatvorena niti ćutljiva ali, za razliku od Dijane, o ozbiljnim problemima koje je imala kod kuće veoma je retko pričala, jer nije želela da je opterećuje. U početku se Dijana zbog toga ljutila, jer je mislila da joj Armida ne veruje dovoljno ili da ne oseća da su dovoljno bliske, pa zbog toga neće da se poverava. Međutim, kasnije je shvatila da ju je Armida, zapravo, toliko volela, da je i u tim trenucima beskrajno dugih noćnih razgovora samo povlađivala njenoj sebičnoj prirodi i potrebi da bude u centru pažnje, da se priča o njoj i da svi budu usredsređeni na nju i njen život jer, zaboga, to je najvažnije.

Da ne bude zabune, njih dve su se često i svađale, ali nikada se nisu ozbiljno posvađale. Raspravljale su se kada bi komentarisale postupke kolega i poznanika. Nisu se slagale ni oko nekih životnih stavova. Bile